

AZ 1956-OS FORRADALOM ÉS A ROMÁNIAI MAGYARSÁG (1956–1959)

IRATOK

I. A XX. KONGRESSZUS UTÁN

1.

Alexandru Drăghici állambiztonsági miniszter beszámolója a Belügyminisztérium munkaértekezletén

Bukarest, 1956. március 14.

Jegyzőkönyv a BM központi Csoportfőnökségeinek¹³² vezetői, valamint a tartományi Igazgatóságok¹³³ és azoknak osztályai¹³⁴ vezetőinek 1956. március 14-15-én megtartott, a felderítő-operatív munkát kiértékelő üléséről, amelyet [március 14-én] reggel 9 órakor Alexandru Drăghici¹³⁵ miniszter elvtárs nyitott meg:

Elvtársak, mai és holnapi ülésünk célja, hogy kiértékeljük munkánkat és munkánk hiányosságait, főként az ügynökök munkájával kapcsolatos hiányosságainkat, és olyan intézkedéseket hozunk, amelyek radikálisan megváltoztatják a jelenlegi helyzetet, felszámolják az ügynökséggel és a biztonsággal kapcsolatos

132 Az eredeti román kifejezés: *Direcțiile centrale*. 1956-ban tíz Igazgatóságból állt a *Securitate* központi apparátusa.

133 Románul: *Direcțiile regionale*.

134 A állambiztonsági tartományi apparátus háromszintű felépítése: Igazgatóság (*Direcția*), Osztály (*Serviciul*), Alosztály (*Birou*).

135 Alexandru Drăghici (1913–1993), kommunista politikus. 1933-ban részt vett az illegális RKP által támogatott vasutas sztrájkban, 1934-től számított pártagnak. 1936-ban börtönbe zárták, és az Ana Pauker-féle perben 9 évre ítélték, amelyet a későbbiekben Gheorghe Gheorghiu-Dej legbelső köréhez tartozó pártvezetővel, Mogyorós Sándorral, Chivu Stoicăval, Nicolae Ceaușescuval és Gheorghe Apostollal együtt töltött le. 1945-től az RKP KB póttagja, 1948 februárjától rendes tagja, 1954-től PB-tag. Felesége a magyar származású Czikó Márta volt (testvérei, Czikó Nándor és Lőrincz a MÁDOSZ aktivistái, 1944 után a Magyar Népi Szövetség vezető testületeinek tagjai). 1950 decemberétől belügyminiszterhelyettes az 1952-ben félreállított Teohari Georgescu mellett, majd utóbbi bukását követően 1952 szeptemberétől a szovjet mintára létrehozott Állambiztonsági Minisztérium (*Ministerul Securității Statului*) vezetője 1953 szeptemberéig. 1953–1957 között a BM-hez tartozó, valóban független szervként működő Állambiztonsági Hatóságot vezette (*Departamentul Securității Statului*). 1957. március 28-tól 1965. július 27-ig belügyminiszter. 1968-ban a Nicolae Ceaușescu által elrendelt belső vizsgálat elmarasztalta A. D.-t az ötvenes évek belügyi túlkapasért. Az 1989-es fordulatig visszavonultan élt; 1992-ben feleségével együtt Magyarországra menekült az ún. román „kommunizmus-per” keretében indított büntető eljárás elől, és Budapesten halt meg 1993 decemberében. A. D. életrajzi adatai: Marius Oprea: *Banalitatea răului. O istorie Securității în documente* . Iași, Polirom, 2002, 550-551. p.; Florica Dobre (szerk.): *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar* , București, Editura Enciclopedică, 2004, 231. p.

hiányosságainkat. (Felolvassa a felderítő-operatív munka terén tapasztalt hiányosságokat tárgyaló bevezető jelentést, és utána megadja a szót a hozzászólóknak.¹³⁶)

Drăghici bevezető beszéde az 1956. március 14-i ülésen:

Az amerikai és angol imperialisták háborús készülődéseik közepette kiemelt figyelmet fordítanak a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen irányuló kriminális aláaknázó- és kémtevékenységre. A Belügyminisztérium (BM) birtokában levő *fontos* [kihúзва] adatokból kiderül, hogy az utóbbi időben az Amerikai Egyesült Államok, Anglia, Franciaország és a többi imperialista ország kormányai *radikális* [kihúзва] intézkedéseket hoztak kém szolgálataik átszervezése és hatókörének tágítása végett. Ezeknek az intézkedéseknek a célja a Szovjetunió és a szocialista tábor többi országai ellen irányuló ármánykodás felerősítése.

A Szovjetunió és a népi demokráciák állambiztonsági szerveitől elszenvedett számos támadás arra indították az imperialista kém szolgálásokat és a hozzájuk tartozó elemeket, hogy változtassanak és újítsák meg bűnös tevékenységük formáit és módszereit, azáltal, hogy még inkább titkosítsák azokat, hogy jobban tudjanak védekezni szerveink támadásaival szemben. Az utóbbi időben az imperialista kémhálózat mind állhatatosabban próbál információkhoz jutni és bejutni azokba a szektorokba, ahol a fontos államtitkokat, a mozgósítási terveket, a betűkulcsokat tárolják, a védelmező egységekbe, katonai egységekbe, s főképp a nagy egységek parancsnokságaira. E kriminális tervek megvalósításában az imperialista kémhálózatok országunkban komoly támaszt kapnak a hatalomtól félreállított osztályoktól, azoktól a személyektől, akiknek családi vagy üzleti kapcsolatai vannak a kapitalista országokban, a vasgárdistáktól, a parasztpártiaktól, az emigráció ellenforradalmi szervezeteitől, akik múltbeli tevékenységük, osztályhelyzetük és kapcsolataik révén beszervezhetőek és felhasználhatóak.

A BM birtokában lévő adatokból kiderül, hogy a vasgárdisták, parasztpártiak, jehovisták, a reakciós katolikus papság és más ellenséges elemek bűnös tevékenységüket fokozták, újraszerveződnek, konspirálnak és nyílt akciókat szerveznek a szocializmus építésének megakadályozására országunkban. A belső reakció szervezkedése is fokozódik, mivel számos fanatikus vezető elem szabadult most ki a börtönből, akinek nagy tapasztalata van a földalatti munka terén.¹³⁷

Az ellenséges elemek számos diverziót, szabotázszt szerveznek és követnek el, vasúti eltérítéseket és katasztrófákat idéznek elő, levágják a telefonvonalakat, gyújtogatnak, robbantanak, megrongálják a berendezéseket és felszereléseket, ellenforradalmi tartalmú röpiratokat terjesztenek, nyilvánosan agitálnak és bujtogatnak, terrorcselekményeket és más hasonló ellenséges tetteket követnek el. Erre a helyzetre az állambiztonsági szervek a legtöbb esetben megkésve reagáltak, sok

¹³⁶ A vitát nem közöljük.

¹³⁷ Utalás a Nagy Nemzetgyűlés 1955. szeptember 24-i 421. sz. dekretumára, amely amnesztiát hirdetett meg a 10 év alatti büntetést letöltő politikai elítélteknek. Ennek köszönhetően több, mint 10 ezer fogoly szabadult, köztük sokan a történelmi pártok, a vasgárdista mozgalom vagy a betiltott vallási szekták hívei voltak.

esetben nem voltak képesek az ellenség büntetteinek megelőzésére, a tett elkövetése után pedig nem tudtak a bűnöző elemek nyomára akadni. Számos állambiztonsági szerv várakozó, védekező álláspontra helyezkedett, kilátások és eredmények nélküli begyöpösödött munkát végez. Erősen megnyilvánul a passzivitás, képtelenek az ellenség terveinek megismerését és leleplezését célzó támadó akciókra. Ennek a tényállásnak a legfőbb oka az ügynökök rendkívül kezdetleges munkájában keresendő, valamint abban, hogy a központi és tartományi szervek nagyon kevés képzett ügynököt foglalkoztatnak. [...] Parancsokon és utasításokon keresztül többször felhívtuk a biztonsági dolgozók figyelmét arra, hogy az ellenséges elemek földalatti tevékenységének felfedezése és leleplezése csak képesített ügynökök munkájával érhető el. Ennek ellenére számos dolgozó a központi és tartományi, de főként a járési apparátusokból nem ültette gyakorlatba ezt a parancsot, nem hoztak létre képesített ügynökhálózatokat, s ebből kifolyólag ügynökségeink nagy része képtelen volt az imperialista kémszolgálatok ügynökeit felfedezni, s az ellenforradalmi elemek államunk ellen folytatott kriminális tevékenységét leleplezni. [...] A BM birtokában lévő adatok azt mutatják, hogy az imperialista kémszolgálat behatolt a katonai egységekbe, ahonnan hazánk védelme szempontjából nagyon fontos dokumentumokat sikerült kicsempésznie; ugyanakkor a katonai kémelhárító szervek, a hozzá nem értő ügynök miatt, hosszú időn keresztül nem voltak képesek a kémeket beazonosítani. Az utóbbi időben a kapitalista országok számos diplomatája – főként amerikaiak és britek – gyakran szállt ki Kolozsvárra, Sztálinvárosba [Brassó], Konstancára és más helyekre, ahol különböző elemekkel lépett kapcsolatba. Ezeket viszont az állambiztonsági szolgálatok nem azonosították, nem foglalkoztak velük és nem próbálták az említett kapcsolatok természetét feltárni. Ezenkívül [a diplomaták] számos katonai egységet és fontos gazdasági objektumokat látogattak meg, kérdés nélkül megtalálva ezeket, amiből az a következtetés vonható le, hogy már Bukarestből pontos információkkal rendelkeztek velük kapcsolatban. Mindez azt bizonyítja, hogy a állambiztonsági szervek ügynökei képtelenek a kémek földalatti világába behatolni, megnyerni bizalmukat, és időben értesíteni a biztonsági szerveket kriminális terveikről. A kémelhárítás elfogadhatatlan helyzetéért a legfőbb felelősség a központi és tartományi igazgatóságok vezetőit terheli, akik, bár többször figyelmeztettem őket, hogy közvetlenül foglalkozzanak a kémkedés elleni harc vezetésével, legtöbbször felelőtlenül a véletlenre bízták ennek a munkának a lefolyását. A miniszteri központ és a tartományi igazgatóságok állambiztonsági szervei gyenge, képzetlen és eredmények nélküli munkát végeznek, és csak a belső reakcióval szemben lépnek fel. [...]

Bűnös tevékenységükben a vasgárdisták az államapparátusba próbálnak beépülni, felelős pozíciókat elfoglalni, és továbbra is próbálnak új tagokat és bizalmi embereket toborozni, főként a fiatalság és az értelmiség körében. A vasgárdisták immár a nyílt fellépésre tértek át, szabotázs-akciókat szerveznek, diverziót és terrort keltenek; a mezőgazdaság szocialista szektorára összpontosítják figyelmü-

ket, s arra buzdítják a dolgozó parasztokat, hogy lépjenek ki a termelészövetkezetekből és a társulásokból, vonják ki magukat az állammal szembeni kötelezettségek alól, és más hasonló kriminális akciókat visznek véghez.

Az állambiztonság kevés információval rendelkezik a vasgárdisták illegális tevékenységét illetően, kevésbé ismerik fennforgató tevékenységük módszereit és formáit, nem dolgoztak ki és nem eszközöltek komoly terveket az országon belüli vezető gócpont felfedezését illetően, de a külföldi vasgárdista központba való beépülésre vonatkozóan sem. Adataink vannak arról, hogy a vasgárdisták tevékenységét egy külföldi központ direktívákon keresztül irányítja, de az állambiztonsági szervek nem ismerik ezeknek a direktíváknak a bejövő útvonalát, sem a létező kapcsolathálókat. Több fontos jelzést kaptunk arról, hogy a felozlatott burzsoá pártok volt vezetőinek és aktív tagjainak ellenforradalmi tevékenysége fokozódott, újra felvették ellenséges kapcsolataikat, pártjaik illegális központi vezetőségének felélesztésével próbálkoznak, és népi demokrata államunk elleni nyílt akciókra bujtogatnak. [...] Állambiztonsági szerveink semmiféle gyakorlati intézkedést nem hoztak a „történelmi” pártok vezető elemei és a külföldön tartózkodó vezetők és emigrációs központok közötti illegális kapcsolatfenntartás felfedezése és feltartóztatása érdekében; semmiféle komolyabb felderítő tervet nem dolgoztak ki az emigráció jelentősebb képviselőivel való kapcsolatfelvételre, valamint ügynökeink beépítésére annak vezető központjaiba. Népi demokratikus államunk ellen irányuló fokozottan ellenséges magatartást tanúsít a reakciós papság is, főként a katolikus népellenes elemek és a kolostorok szerzetesei, Jehova tanúi és más vallási szekták. Eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy ezek a katolikus, jehovista és más, a reakciós papsághoz tartozó elemek szintén fokozott kémtevékenységet folytatnak, sikeresen felvették a kapcsolatot a külföldi vallási központokkal, akiknek kémjelentéseket küldenek. A központi és tartományi állambiztonsági szervek gyengén lépnek fel az említett elemekkel szemben, nem sikerült kellőképpen beférkőzni közéjük, nem sikerült beépíteniük ezek vezetésébe hozzánk hű elemeket, akik a rájuk bízott biztonsági feladatokat végigvihetnék. Köztudott, hogy a Román Népköztársaság ellen irányuló tevékenységeket főként a burzsoá pártok volt vezető káderei, a földbirtokosok, gyárosok, kulákok, a burzsoá állami apparátus vezető káderei és ezeknek a pártoknak volt tagjai fejtik ki, akik népi demokratikus rendszerünk megbékíthetetlen ellenségei. Pontosán ezért nagyon fontos, hogy az állambiztonsági szervek ezekre a kategóriákra összpontosítsák figyelmüket. Mindezek ellenére nem foglalkoznak érdemben a volt burzsoá pártok vezetőinek és aktív tagjainak beazonosításával, nyilvántartásba vételével és felderítő jellegű követésével, nem rendelkezünk ezek soraiban megfelelő számú felülvizsgált ügynökkel, akik időben jelenthetnének gonosz terveikről. 1955 folyamán több ellenforradalmi tartalmú röpirat jelent meg, egyik másik százas példányszámban, több száz névtelen fenyegetés érkezett az állami és pártszervek helyi és központi szerveihez; mindez az ellenség konkrét tevékenységének bizonyítéka. Az ellenséges fecnik nagy része nem került forgalomba, így a

szerveket nem sikerült beazonosítani, s megbüntetni, úgyhogy ezek továbbra is folytathatják ellenséges tevékenységüket.

A belső reakcióval folytatott küzdelem hiányosságaihoz nagyban hozzájárult a BM III. Csoportfőnökség,¹³⁸ amely nem ellenőrizte, mennyire hatékony a tartományi Igazgatóságok munkája a vasgárdisták, a reakciós katolikus papság, a szektások és a burzsoá pártok volt tagjai ellenséges tevékenységének felfedezését és megtorlását célzó felderítő-operatív intézkedések megszervezésében. [...]

Összegzőképpen, az állambiztonsági szervek munkáját értékelve kitűnik, hogy az ellenséggel szembeni küzdelem legfőbb hiányosságai annak tudhatók be, hogy az ügynökhálózatot, amely a harc alapeszköze, hibásan állítják össze, rosszul nevelik és irányítják. A minisztérium számtalanszor felhívta a figyelmet egy olyan hálózat megteremtésének szükségességére, mely képes tájékoztatni mindenről, amit csak az ellenség tervez. Parancsok és utasítások kerültek kidolgozásra, melyek konkrét intézkedéseket tartalmaztak a hálózat munkájának javítására, ennek ellenére a legtöbb központi és tartományi igazgatóság továbbra is felelőtlen munkát végzett, minek következtében a biztonsági szervek hírszerzői hálózatainak nagy többsége jelenleg is gyenge minőségű és hozzá nem értő. A központi csoportfőnökségek és a tartományi igazgatóságok kevés képesített informátorral dolgoznak, mivel e szervek vezetői nem követelték meg az állambiztonsági tisztektől a képesített hálózat létrehozását. A központi és tartományi apparátus biztonsági dolgozói – főként a járásokban – gyakran képzetlen ügynökhálózatra támaszkodtak. Az informátorok közt sok az őszintétlen, félreinformáló elem, illetve a kettős ügynök, aki az ellenség környezetében él, ismeri terveit, s ahelyett, hogy minket tudósítana, maga is részt vesz az ellenforradalmi akciókban. Az ellenség felhasználja őket, hogy megtudhassa a biztonsági szervek szándékait és hogy minket félreinformáljon. A toborzások nagy része pontos cél nélkül történt, nem fordítottak figyelmet sem az ellenséges elemek koncentrációjára, sem politikai hovatartozásukra, sem gyenge pontjaikra, sem azokra a helyekre, ahol gyakrabban fordult elő gyanús szabotázs és diverzió, vagy más esetekre, melyekben a biztonsági munka ezt megkövetelte volna. Számos esetben vasgárdista, parasztpárti, liberális, stb. vezetőket szerveznek be, hogy így kövessenek kisebb funkciókban lévő, vagy egyszerű tagokat, akik valamikor az illető vezetése alá tartoztak; erről az állambiztonsági tiszték úgy gondolják, hogy informátoraik vannak az ellenséges elemek környezetében, és megismerhetik ezek tevékenységét. Így egyes célhelységeken – főként falvakon – beszervezik a fészek¹³⁹ vezetőjét, a Nemzeti

138 A BM III. Csoportfőnöksége a belső reakció elhárításáért felelt.

139 Románul *cuib*. A „fészek” volt az 1927-ben párttá szervezett, Corneliu Zelea Codreanu vezette szélsőjobboldali, fasiszta mozgalom legkisebb szervezeti egysége (ezt követte a *garnizoană*, szó szerinti fordításban „helyőrség”). A „fészek” tagjainak számát három és kilenc között határozták meg; ha ezt meghaladta, új „fészket” létesítettek a mozgalom fejlődésének, majd az 1938 utáni likvidálását követően földalatti túlélésének érdekében.

Parasztpárt¹⁴⁰ vagy a Nemzeti Liberális Párt¹⁴¹ szervezetének volt vezetőjét, s így ellenőrzik az illető szervezetek tevékenységét, melyeket éppen az illető ügynök vezet. A hálózatba nagyszámú képzetlen ügynököt vontak be, és amikor nem váltak be egyszerűen ejtették őket, majd ugyanolyan számban újabbakat szerveztek be; az így kialakult állandó fluktuáció a biztonsági szervek munkamódszereinek kiszivárgásához vezetett.¹⁴² A képesítés nélküli hálózat működtetése végett az állambiztonsági tiszteknek sok idejükbe került a hozzá nem értőkkel való kapcsolattartás, és az is, hogy fenntartsák a látszatát annak, hogy megfelelő ügynökséggel rendelkezünk, hogy folyik a munka. Ugyanakkor az ilyen informátorok léte nagy veszteségeket okozott az államnak, a biztonsági munka komolyságát csökkentette, az állambiztonsági tiszték is gyenge oktatásban részesültek, és semmiféle konkrét eredményt nem sikerült felmutatni az ellenséggel való küzdelem terén sem. Le kell mondanunk az ilyen informátorokról, amennyiben azt szeretnénk, hogy emelkedjen a munka szintje és fokozódjon a biztonsági szervek harciassága az imperialista kémiszolgálatok és a belső reakció gonosz tevékenységének felfedése és felszámolása terén. [...] Jelenleg is előfordul, hogy az állambiztonsági tiszt zsúfolt helyeken, utcán, a biztonsági szerv székhelyének közelében vagy más meg nem engedett helyen találkozott a képesített ügynökökkel, nem elemezte ki jegyzeteiket, nem határozta meg pontosan feladataikat. Vannak esetek, mikor az operatív dolgozók az ügynökökkel való találkozásaik megszervezését személyes érdekeiknek rendelték alá, nem voltak tekintettel azok körülményeire és lehetőségeire, és nem törődtek az ügynök fedezésével és védelmével. Nagyon fontos, hogy az állambiztonsági tiszt tanácsadó és oktató jellegű beszélgetéseket folytasson felelős, elhivatott, hozzáértő ügynökökkel, elvi munkakapcsolatot létesítsen velük, és győzze meg őket arról, hogy becsületteljes feladatot látnak el. Nagy hiányosságok vannak a rezidensekkel való munka terén is.¹⁴³ A rezidensek nagy többségét véletlenszerűen alkalmazták, minden előtanulmány nélkül, sokszor anélkül, hogy egyáltalán szükség lett volna rájuk. Amikor a tartományi és járási szintű állambiztonsági szervek eltávolították a hálózatból a párttagokat, automatikusan a rezidensek kategóriájába sorolták be őket, de nem vizsgálták meg, hogy képesek-e rezidentúrát fenntartani. Így nem egyszer fordult elő, hogy erőltetett módon hoztak létre szükségtelen és értelem nélküli rezidentúrákat. A központi és tartományi biztonsági szervek munkájának felsorolt súlyos hiányosságai annak tudhatók be, hogy nem tartották be az utasításokat. Számos tartományi parancsnok, ügyosztályvezető és járási felelős nem követelte meg az alárendelt appará-

140 A Iuliu Maniu és Ion Mihalache vezette Nemzeti Parasztpárt (*Partidul Național Țărănesc*) 1926-ban jött létre az erdélyi Nemzeti Párt és a besszarábiai Parasztpárt egyesülésével. A királyi diktatúra bevezetésével (1938) megszüntették, majd 1944 után ellenzékben működött az 1947-ben megtörtént feloszlásig.

141 Az 1875-ben létrehozott Nemzeti Liberális Párt (*Partidul Național Liberal*) 1922–1926, 1927, 1927–1928, valamint 1933–1937 között kormányozta az országot, elsősorban a regáti (bukaresti) gazdasági és politikai érdekesoportokra támaszkodva. A királyi diktatúra bevezetésével (1938) megszüntették, majd 1944 után ellenzékben működött az 1947-ben megtörtént feloszlásig.

142 Értsd: veszélybe került a konspirativitás elve.

143 Az állambiztonsági fogalomtár rezidensnek nevezi az állambiztonsági hálózat olyan titkos munkatársát, aki alkalmas hálózati személyek egy csoportjának vezetésére.

tustól az utasítások szellemében végzett minőségi munkát, hanem eltúrta a hiányosságokat és az elhajlásokat, nem hozta meg a megfelelő intézkedéseket azok ellen, akik kivonták magukat a munka alól, vagy maguk is durva elhajlásokat követtek el, és szégyent hoztak az állambiztonsági munkára.

[kézzel]: A jövőben nem tűrhető el ez a helyzet. Át kell szervezni a teljes operatív-felderítő munkát, kompetens ügynököket kell toborozni, akik képesek beépülni az ellenséges csoportosulások soraiba. Hozzáértéssel és kellő komolysággal kell megszervezni az ügynökök nevelését és vezetését az ellenséges csoportosulások soraiban, ahonnan tájékoztatnak majd minket az ellenség terveiről, a népi-demokrata államunk ellen tervezett akcióikról. Ilyenképpen az állambiztonsági szervek képesek lesznek előrelátni és megakadályozni az ellenség bűnös terveit.

Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), fond Documentar, dosar 103, 1-14. f. Géppel írt, román nyelvű szövegről készült fordítás.

2.

Jordáky Lajos naplója¹⁴⁴

Kolozsvár, 1956. március 15.

Ma az egyetemen kurzusom két óráját az 1848-as magyar forradalomnak szenteltem. Nemzeti és nemzetközi jelentőségéről beszéltem (...) A diákok ünneplő öltözetben vártak. Éreztem, mennyire együttérzünk, diákok és én a márciusi ifjúsággal és nemes emberi, haladó forradalmi eszményeikkel (...¹⁴⁵) Március szelleme él és hat ma is lelkünkben, és hiszem, hogy nagy tettekre ösztönöz.

Közli Molnár Gusztáv: Jordáky Lajos naplója. Medvetánc, 1988. 2-3. sz., 282. p.

144 Jordáky Lajos (1913–1974), szociáldemokrata-kommunista politikus, szakszervezeti vezető, közíró, egyetemi oktató (1945–1947, 1955–1957), majd a kolozsvári Történettudományi Intézet kutatója (1958–1974), az erdélyi magyar autonomista baloldal kiemelkedő egyénisége volt. J. L. kolozsvári nyomdász családban született. Apja 1901-től volt tagja a Szociáldemokrata Pártnak. 1933-ban belépett a szociáldemokrata pártba, 1935-től a *Korunk* külső munkatársa, 1940-től a budapesti *Népszava* kolozsvári szerkesztője. Az „Észak-Erdélyi Köztársaság” hónapjaiban (1944 november –1945 március) az Országos Demokrata Arcvonal észak-erdélyi VB társelnöke. 1945-től az RKP tagja, az erdélyi tartományi pártbizottság vezetője. Nacionalizmus vádjával zárták ki 1946-ban, amikor a Jordáky-féle csoportot legyőzte a Luka László bizalmasa, Jakab Sándor vezette centralista vonal. Politikai nézetei miatt négyszer tartóztatták le a magyar (1942), majd a román hatóságok (1952–1955, 1957, 1964). A Molnár Gusztáv által 1988-ban közzétett naplót J. L. 1933-tól haláláig vezette. 1956. március–1957. március között J. L. élénk politikai és tudományos tevékenységet fejtett ki. 1957 áprilisi letartóztatása részben az 1956-os ellenzéki magatartása, részben a Dobai István-féle ENSZ-memorandumban játszott szerepe váltotta ki (71. és 77. számú irat). A napló eredeti kézírásos változatát részben a kolozsvári Erdélyi Múzeum Egyesület kézírattára, részben a budapesti Politikatudományi Intézete őrzi.

145 Kihagyás az eredetileg közölt szövegben.